

TALABALARNING TASHABBUSKORLIK VA LIDERLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Tuxtayeva Dilrabo Nematovna

*Samarqand vilovati Paxtachi
tumani 11 DMTT direktori*

Annotatsiya: Mazkur maqolada talabalarning tashabbuskorlik va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Liderlik kompetensiyasining mazmuni, tashabbuskorlikning shaxs rivojlanishidagi o'rnida hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalari orqali talabalarda boshqaruv, jamoa bilan ishlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish masalalari yoritiladi. Shuningdek, innovatsion pedagogik metodlarning liderlik salohiyatini rivojlantirishdagi imkoniyatlari asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: liderlik kompetensiyasi, tashabbuskorlik, innovatsion yondashuv, boshqaruv ko'nikmalari, talaba shaxsi, jamoaviy faoliyat, kasbiy kompetensiya, ta'lim texnologiyalari

Аннотация: В статье рассматривается значение инновационных подходов в развитии инициативности и лидерских компетенций студентов. Освещаются содержание лидерской компетентности, роль инициативности в профессиональном становлении личности, а также возможности современных образовательных технологий в формировании навыков управления, принятия решений и командной работы.

Ключевые слова: лидерская компетентность, инициативность, инновационный подход, управленческие навыки, студенты, командная работа, образовательные технологии

Abstract: This article examines the role of innovative approaches in developing initiative and leadership competencies among students. It highlights the essence of leadership competence, the importance of initiative in personal and professional development, and the opportunities provided by modern educational technologies for enhancing management, decision-making, and teamwork skills.

Keywords: leadership competence, initiative, innovative approach, management skills, students, teamwork, educational technologies

Kirish

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida oliy ta'lim tizimi oldiga nafaqat malakali mutaxassislarni tayyorlash, balki tashabbuskor, mas'uliyatli va liderlik salohiyatiga ega shaxslarni shakllantirish vazifasi ham qo'yilmoqda. Mehnat bozori va ijtimoiy hayotda yuz berayotgan o'zgarishlar yoshlarning mustaqil qaror qabul qila olishi, jamoani boshqarishi, yangiliklarni ilgari surishi va murakkab vaziyatlarda samarali faoliyat yurita olishini talab

etmoqda. Shu sababli talabalarda liderlik va tashabbuskorlik kompetensiyalarini rivojlantirish oliy ta'limning muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Liderlik kompetensiyasi shaxsning jamoa faoliyatini tashkil etish, maqsadlarni belgilash, boshqalarni rag'batlantirish va umumiy natijaga erishish qobiliyatini ifodalaydi. Tashabbuskorlik esa yangi g'oyalarni ilgari surish, muammolarga yechim topish va faol harakat qilishga tayyorlik bilan tavsiflanadi. Ushbu sifatlar zamonaviy mutaxassisning kasbiy muvaffaqiyatini ta'minlovchi muhim omillar sifatida e'tirof etilmoqda.

Bugungi kunda an'anaviy ta'lim metodlari bilan bir qatorda innovatsion yondashuvlardan foydalanish talabalarning liderlik salohiyatini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Loyihaviy ta'lim, muammoli ta'lim, trening texnologiyalari, keystadi, debat va jamoaviy faoliyatga asoslangan metodlar talabalarning tashabbuskorligi va boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Innovatsion yondashuvlar talabalarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va amaliy tajriba orttirishini ta'minlaydi. Natijada talabalar nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'ladilar, balki real hayotiy va kasbiy vaziyatlarda lider sifatida faoliyat yuritish uchun zarur kompetensiyalarni ham egallaydilar.

Shu bois talabalarning tashabbuskorlik va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning imkoniyatlarini o'rganish va ularni ta'lim amaliyotiga samarali joriy etish zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Liderlik va tashabbuskorlik kompetensiyalarining nazariy asoslari

Liderlik va tashabbuskorlik zamonaviy ta'lim tizimida shaxsning muvaffaqiyatli faoliyatini ta'minlovchi muhim kompetensiyalar qatoriga kiradi. Ushbu sifatlar talabaning nafaqat kasbiy tayyorgarligini, balki uning ijtimoiy faolligi va boshqaruv salohiyatini ham belgilaydi. Shu sababli pedagogika va psixologiya fanlarida liderlik kompetensiyasining mazmuni va rivojlanish mexanizmlariga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Liderlik kompetensiyasi shaxsning jamoa faoliyatini samarali tashkil etish, umumiy maqsadlarga erishish uchun boshqalarni birlashtirish va motivatsiya berish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Zamonaviy ilmiy qarashlarga ko'ra, liderlik faqat tug'ma sifat emas, balki ta'lim va amaliy faoliyat jarayonida rivojlantirilishi mumkin bo'lgan kompetensiya hisoblanadi.

Tashabbuskorlik esa shaxsning yangi imkoniyatlarni ko'ra bilishi, yangicha g'oyalarni ilgari surishi va faol harakat qilishga tayyorligini ifodalaydi. Tashabbuskor talabalar o'quv jarayonida faol ishtirok etadilar, muammolarni hal etishda mustaqillik namoyon qiladilar va innovatsion fikrlashga moyil bo'ladilar. Shu jihatdan tashabbuskorlik liderlikning muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida qaraladi.

Liderlik va tashabbuskorlik kompetensiyalari o'zaro chambarchas bog'liqdir. Tashabbuskorlik liderlik faoliyatining boshlang'ich bosqichi bo'lsa, liderlik ushbu tashabbuslarni jamoa manfaatlari yo'lida samarali boshqarish imkonini beradi. Shu sababli oliy ta'lim tizimida ushbu kompetensiyalarni birgalikda rivojlantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Shunday qilib, liderlik va tashabbuskorlik kompetensiyalari zamonaviy talabaning kasbiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlovchi muhim omillar bo'lib, ularni innovatsion

pedagogik yondashuvlar asosida rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Talabalarda liderlik salohiyatini rivojlantirishning pedagogik omillari

Talabalarda liderlik salohiyatini rivojlantirish murakkab va ko'p qirrali pedagogik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonning samaradorligi ta'lim muhiti, pedagogik yondashuvlar, talabaning shaxsiy faolligi hamda oliy ta'lim muassasasida yaratilgan rivojlantiruvchi sharoitlarga bog'liqdir. Shu sababli liderlik kompetensiyalarini shakllantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillarni aniqlash va ulardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Liderlik salohiyatining rivojlanishida ta'lim muhitining o'rni alohida ahamiyatga ega. Talabalarining mustaqil fikrlashi, tashabbus ko'rsatishi va mas'uliyatli qarorlar qabul qilishi uchun qulay pedagogik muhit yaratilishi lozim. Erkin fikr almashish, ochiq muloqot va talabalarining g'oyalarini qo'llab-quvvatlashga asoslangan ta'lim muhiti liderlik sifatlarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Talabalarining jamoaviy faoliyatga jalb qilinishi ham liderlik salohiyatini shakllantirishning muhim omillaridan biridir. Jamoada ishlash jarayonida talabalar o'zaro hamkorlik qilish, mas'uliyatni taqsimlash, nizolarni boshqarish va umumiy maqsad sari harakat qilish tajribasini orttiradilar. Aynan shu faoliyatlar davomida tabiiy liderlik qobiliyatlari namoyon bo'la boshlaydi.

Liderlik kompetensiyalarining rivojlanishida pedagog shaxsi ham muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy pedagog faqat bilim beruvchi emas, balki mentor, fasilitator va motivator sifatida ham faoliyat yuritishi zarur. Pedagogning talabalarga ishonch bildirishi, ularni qo'llab-quvvatlashi va tashabbuslarini rag'batlantirishi liderlik ko'nikmalarining shakllanishiga yordam beradi.

Talabalarni turli ijtimoiy va ta'lim loyihalariga jalb etish ham samarali pedagogik omillardan biri hisoblanadi. Loyihaviy faoliyat davomida talabalar rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish va natijalarni baholash kabi liderlikka oid amaliy tajribalarni egallaydilar. Bu esa nazariy bilimlarning amaliy ko'nikmalarga aylanishiga xizmat qiladi.

Talabalarda liderlik salohiyatini rivojlantirishda refleksiya jarayoni ham muhim ahamiyatga ega. O'z faoliyatini tahlil qilish, yutuq va kamchiliklarni anglash hamda kelgusidagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilash liderlik kompetensiyalarining takomillashishiga yordam beradi. Shu sababli ta'lim jarayonida o'z-o'zini baholash va refleksiv faoliyatga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Shunday qilib, liderlik salohiyatining rivojlanishi qulay pedagogik muhit, jamoaviy faoliyat, pedagogik qo'llab-quvvatlash, loyihaviy ishlar va refleksiv yondashuvlarning uyg'unligi asosida amalga oshadi. Ushbu omillar talabalarining tashabbuskorligi va boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirishda muhim pedagogik asos bo'lib xizmat qiladi.

Innovatsion ta'lim texnologiyalarining liderlik kompetensiyalarini shakllantirishdagi o'rni

Zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalar talabalarining kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarini rivojlantirishning muhim vositalaridan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, liderlik kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish

talabalarni faol ta'lim subyektiga aylantirish va ularning amaliy tajribasini boyitish imkonini beradi.

Loyihaviy ta'lim texnologiyasi liderlik ko'nikmalarini rivojlantirishda eng samarali usullardan biri hisoblanadi. Loyihalar ustida ishlash jarayonida talabalar maqsad qo'yish, vazifalarni taqsimlash, vaqtni boshqarish va natijaga erishish kabi liderlik faoliyatiga xos vazifalarni bajaradilar. Bu esa ularda tashabbuskorlik va mas'uliyat hissining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Keys-stadi texnologiyasi ham liderlik kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Real yoki modellastirilgan muammoli vaziyatlarni tahlil qilish orqali talabalar vaziyatga baho berish, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va asoslangan qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Mazkur ko'nikmalar samarali liderlik faoliyatining muhim tarkibiy qismlaridan hisoblanadi.

Debat va munozara metodlari talabalarda muloqot madaniyati, ishonirish qobiliyati va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Lider uchun fikrini asoslab bera olish va jamoa bilan samarali muloqot o'rnatish muhim sifatlar hisoblanadi. Shu sababli interfaol munozaralar liderlik kompetensiyalarining shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Trening texnologiyalari esa liderlik sifatlarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus amaliy mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi. Treninglar davomida talabalar liderlik uslublari, jamoani boshqarish, konfliktlarni hal etish va samarali kommunikatsiya ko'nikmalarini amaliy tarzda o'zlashtiradilar.

Shuningdek, raqamli ta'lim texnologiyalari va onlayn hamkorlik platformalari ham liderlik salohiyatini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Virtual loyihalar va masofaviy jamoaviy faoliyat talabalarda zamonaviy boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Shunday qilib, innovatsion ta'lim texnologiyalari talabalarning tashabbuskorligi, mustaqil fikrlashi, jamoa bilan ishlash va qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirish orqali liderlik salohiyatini shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Ularning ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi zamonaviy raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashning muhim omillaridan biridir.

Talabalarda tashabbuskorlikni rivojlantirishning samarali usullari

Talabalarda tashabbuskorlikni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Tashabbuskorlik shaxsning yangi g'oyalarni ilgari surishi, muammolarga faol yondashishi, mustaqil qaror qabul qilishi va o'z faoliyati uchun mas'uliyatni zimmasiga olishida namoyon bo'ladi. Ushbu sifatlar nafaqat talabaning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatini, balki uning kelajakdagi kasbiy faoliyatini ham belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Talabalarda tashabbuskorlikni rivojlantirishning samarali usullaridan biri loyihaviy faoliyatni tashkil etishdir. Loyihalar ustida ishlash jarayonida talabalar muammolarni aniqlash, maqsadlarni belgilash, rejalashtirish va natijalarga erishish uchun mustaqil harakat qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularda mas'uliyat hissi, tashabbus ko'rsatish va ijodiy fikrlash ko'nikmalarining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tashabbuskorlikni rivojlantirishda interfaol ta'lim metodlari ham muhim o'rin tutadi. Debatlar, munozaralar, "aqliy hujum", keys-stadi va muammoli vaziyatlar asosidagi mashg'ulotlar talabalarning erkin fikr bildirishiga, yangi g'oyalarni ilgari surishiga va o'z nuqtai nazarini himoya qilishiga imkon yaratadi. Bunday faoliyatlar talabalarning faolligini oshirib, ularda liderlik sifatlarining shakllanishiga yordam beradi.

Talabalarni ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatga jalb qilish ham tashabbuskorlikni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Ilmiy loyihalar, konferensiyalar, startap tanlovlari va innovatsion g'oyalar tanlovlarida ishtirok etish talabalarni yangilik yaratishga, muammolarni hal etishning yangi usullarini izlashga undaydi. Bu esa ularning ijodiy va strategik fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Tashabbuskorlikni shakllantirishda talabalarning o'zini o'zi boshqarish faoliyatidagi ishtiroki ham katta ahamiyatga ega. Talabalar kengashi, yoshlar tashkilotlari, volontyorlik harakatlari va turli jamoat loyihalaridagi faol ishtirok ularga tashkiliy ishlarni olib borish, jamoani boshqarish va ijtimoiy mas'uliyatni his etish imkonini beradi. Ushbu tajribalar kelajakdagi liderlik faoliyati uchun muhim amaliy maktab vazifasini bajaradi.

Pedagog tomonidan yaratiladigan motivatsion muhit ham tashabbuskorlikning rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Talabalarning fikr va takliflarini qo'llab-quvvatlash, muvaffaqiyatlarini rag'batlantirish hamda mustaqil faoliyat uchun imkoniyat yaratish ularda o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi. Natijada talabalar yangi tashabbuslar bilan chiqish va faol pozitsiyani egallashga intiladilar.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar va zamonaviy axborot resurslaridan foydalanish ham tashabbuskorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Onlayn platformalar, masofaviy loyihalar va raqamli hamkorlik vositalari talabalarga yangi g'oyalarni ishlab chiqish, jamoaviy faoliyatni tashkil etish va innovatsion tashabbuslarni amalga oshirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shunday qilib, talabalarda tashabbuskorlikni rivojlantirish loyihaviy faoliyat, interfaol metodlar, ilmiy-innovatsion ishlar, talabalar o'zini o'zi boshqarish tizimi va motivatsion pedagogik muhitning o'zaro uyg'unligi asosida amalga oshiriladi. Mazkur usullar talabalarning liderlik salohiyatini yuzaga chiqarish va ularni zamonaviy jamiyatning faol hamda raqobatbardosh mutaxassislari sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Bugungi kunda talabalarda tashabbuskorlik va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish oliy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu kompetensiyalar yoshlarning kasbiy muvaffaqiyati, ijtimoiy faolligi va boshqaruv salohiyatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Liderlik va tashabbuskorlik sifatleri innovatsion ta'lim texnologiyalari, loyihaviy faoliyat, treninglar, keys-stadi va jamoaviy ishlar orqali samarali rivojlantirilishi mumkin. Bunday yondashuvlar talabalarning mustaqil fikrlashi, mas'uliyat hissi, muammolarni hal etish va jamoani boshqarish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Shuningdek, qulay pedagogik muhit yaratish, talabalarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va ularni amaliy faoliyatga keng jalb etish liderlik salohiyatining rivojlanishiga

xizmat qiladi. Natijada zamonaviy jamiyat talablariga javob beradigan, raqobatbardosh va faol fuqarolik pozitsiyasiga ega mutaxassislarni tayyorlash imkoniyati kengayadi.

Shunday qilib, talabalarning tashabbuskorlik va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirish, bo'lajak mutaxassislarning kasbiy va shaxsiy kamolotini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Musurmonova O. Pedagogik kompetentlik va professional rivojlanish asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
2. Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2018.
3. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2017.
4. Muslimov N.A. Kasb ta'limi pedagogikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
5. Jo'rayev R.X., Ziyomammedov B. Ta'lim menejmenti. – Toshkent: Sharq, 2015.
6. Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston Faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018.
7. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha me'yoriy-uslubiy hujjatlar to'plami. – Toshkent, 2023.